

A kézikönyv felépítése a következő: cirill betűs kiadványok az orosz ábécé rendben, latin betűs kiadványok a megfelelő betűrendben, végül japán nyelvű kiadványok cirill betűs átírásban orosz betűrendben. A könyv végén a kiadványok betűrendes és országok szerinti mutatója található.

TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK

Beszámoló

a ZIID információs források beszerzésével
és nyilvántartási szolgáltatással foglalkozó
osztályának tevékenységéről

A ZIID /Zentralinstitut für Information und Dokumentation = Központi Tájékoztatási és Dokumentációs Intézet/ az NDK vezető tájékoztatási intézménye. Feladatai két súlyponti kérdés köré csoportosulnak:

az információs létesítmények tájékoztatási tevékenységének állami koordinálása és ellenőrzése, beleértve a nemzetközi együttműködést;

a tudományos-műszaki tájékoztatás területén a kutatás és fejlesztés koordinálása, beleértve a szabványosítást.

A ZIID egyik jelentős tevékenységet folytató részlege az Abteilung für Informationsquellen und Registrierdienste /Információs források és a nyilvántartási szolgálat osztálya/. Az osztály összetett elnevezése összetett funkciót takar. Az itt dolgozó kb. 50 munkatárs közül a többség információhordozókat szerez be és juttat el az illetékes szakreferensekhez kiértékelésre, vagy a különböző iparágak területéről beérkező egyéni, ill. közületi igények alapján vállalati irodalmat szerzeményez, továbbá bizonyos olvasószolgálati és kölcsönzési feladatokat lát el. A másik, lényegesen kisebb csoport, az ún. nyilvántartási szolgálat - a tudományos és műszaki miniszter 1974. május 7-én hozott, a tájékoztatási létesítmények bejelentési és nyilvántartási kötelezettségére vonatkozó határozata alapján - a tájékoztatási intézmények nyilvántartását végzi.

Az osztály az Intézmény kiadói tevékenységében is részt vesz. Közreműködésével készült pl. egy folyóiratcím kódjegyzék, melynek megjelentetését az egyre szélesebb körben elterjedt gépi adatfeldolgozás tette szükségessé. A folyóiratcím kódok - négybetűs kódok -

fontos segédeszközei az információs intézményeknek és a könyvtáraknak, mivel egyértelműen és gazdaságosan jellemzik a tudományos és szakfolyóiratokat. A jelenlegi jegyzék kb. 9000 kódolt címet tartalmaz két füzetben. Az első részben a folyóiratcímek a kódok szerinti betűrendben találhatók, a második rész a folyóiratokat a címek betűrendjében adja. A jegyzékhez - rendszeres időközönként - kiegészítéseket, ill. kumulációkat terveznek. Az első kiegészítés, kb. 2500 címmel, 1975 első negyedében várható.

A szerzeményező és egyéb tevékenységet több munkacsoport végzi. Az Arbeitsgruppe Beschaffung /Beszerzési csoport/ irányítja a beszerzést. A gyarapításnál a következő témakörök irodalmát részesítik előnyben:

a tudományos-műszaki munka vezetése és tervezése;

a tudományos-műszaki munka ésszerűsítése a munkahatékonyság, valamint a tudományos eredményesség növelése mellett;

a tudományos kollektívák munkaintenzitásának növelése.

Itt történik a primér és szekundér folyóiratok szerzeményezése is. Vannak kiemelt területek, melyek anyagát különös gonddal gyűjtik. Ide tartozik a fentiekén kívül még a kémia és tájékoztatás. Az NDK területéről, a szocialista országokból és a tőkés országokból érkező periodikumokat külön-külön tartják nyilván. A folyóiratok legnagyobb részét először az illetékes szakreferensekhez irányítják, és csak a teljes kiértékelés lebonyolítása után küldik a könyvtárba.

A kötelempéldányokból nem kapnak. Az állománygyarapítás vétel, csere és ajándék útján történik.

A Beszerzési csoporton belül végzik a vállalati irodalom szerzeményezését is, a beérkező egyéni, ill. közületi igények alapján. Az igénylés - az erre a célra rendszeresített - nyomtatványon történik. Tekintettel arra, hogy a vállalati irodalom, katalógusok, gyártmány-leírások stb. döntő többsége nem kerül kereskedelmi forgalomba, a szükséges dokumentumokat - lehetőleg több példányban - az illetékes cégektől formalevélben kérik be. Beérkezés után egy példányt azonnal eljuttatnak az igénylőhöz, a főlémpéldányok pedig az olvasóterembe kerülnek, ahonnan - bizonyos összeg kifizetése ellenében - más érdeklődők elvihetik.

A fenti tevékenység mellett - meghatározott témákban - a konkrét vállalati dokumentumokat is összegyűjtik egyes kutatócsoportok igénye alapján és ezt, az irodalmat tartalmazó, "csomagot" az érdekeltekhez továbbítják.

Ugyanez a részleg nagy forgalmat bonyolít le a VINITI kiadványai alapján; ugyanis a ZIID közvetítésével az "Ekszpessz Informacija" és "Referativnűj Zsurnal" különböző szériáiban szereplő bármely dokumentum mikrofilmen megrendelhető.

Itt kezdték meg nemrég egy külön kis gyűjtemény kialakítását is,

mely a különböző, jelentősebb cégek gyártmányterveit tartalmazza és prézens anyagként az olvasóteremben foglal majd helyet.

A ZIID Könyvtára szintén az osztályhoz tartozik. Itt kizárólag a monográfiák és fordítások beszerzését végzik, más gyarapítási tevékenységben nem vesznek részt. A monográfiák szerzeményezésénél is az egyéb dokumentumok gyarapításánál fennálló szempontok érvényesülnek. Legnagyobb gonddal, talán, a tájékoztatás irodalmát gyűjtik.

A fordítások relációjában a beszerzésnek két módja van. Az egyik az, amikor a dokumentumot maga a ZIID fordíttatja le a saját költségén. Ebben az esetben a fordításokról készült másolatokat árusíthatják is. A másik szerzeményezési tevékenység a ZIID keretében működő Központi Fordítványtartás adatai alapján történik. /A fordítások bejelentése kötelező./ Ha az országban valamelyik intézmény már lefordította a szükséges dokumentumot, úgy attól rendelik meg a fordítás másolatát. Mivel kötelespéldány beszolgáltatás nincs, ezért is fizetniük kell, de lényegesen alacsonyabb összeget, mint saját fordítás esetén. Ezekről a fordításokról azonban nem árusíthatnak másolatokat, mert a forgalmazás joga minden esetben a fordíttatót illeti meg.

Az Egyesült Nemzetek Szervezeteivel nincsenek kiépített kapcsolataik. Állományuk kizárólag arra a kevés számú "Paper"-re szorítkozik, melyet személyesen hoztak a könyvtárnak az Intézmény olyan munkatársai, akik esetleg egy-egy "Working group", "Commission" stb. valamely értekezletén részt vettek.

Az INIS /International Nuclear Information Systems = Nemzetközi Nukleáris Információs Rendszerek/, valamint az IAEA /International Atomic Energy Agency = Nemzetközi Atomenergia Ügynökség/ anyagairól - 1973 óta - másolatokat szolgáltat a ZIID az alábbi főbb témakörökben: fizika; kémia, nyersanyagok és földtani tudományok; biológiai tudományok; izotópok, valamint az izotópok felhasználása; mérnöki tudományok és technológiák; a magenergia egyéb vonatkozásai. Az INIS-Atomindex teljes kiadását mikrolap formájában - rendszeresen, havonta kétszer - szállítják a megrendelőknek; elfogadnak azonban igénylést külön-külön az egyes szakcsoportokra is; ilyen esetekben xerox-másolatokat készítenek. Az Atomindex-ben szereplő, kereskedelmi forgalomba nem kerülő dokumentumok teljes szövegének megküldését - mikrolap formájában - szintén vállalják.

A könyvtár elsősorban a ZIID munkatársainak áll rendelkezésére /belső használók/. Igénybe vehetik továbbá magánszemélyek /külső használók/, valamint állami intézmények megbízottai, tudományos intézmények, szervezetek, üzemek stb. /kooperatív használók/.

Kölcsönzés csak azok részére történhet, akik helyben, nevezetesen a gyorsvasut /S-Bahn/ tarifahatárain belül laknak. Egyéb igénylők kérései csak könyvtárközi kölcsönzésen keresztül elégíthetők ki. Az állományból kölcsönzésre kerülhetnek a monográfiák és a régebbi folyóirat évfolyamok. Az újabb füzetekben található cikkekről - a megfelelő bibliográfiai adatok megadásával - másolatokat lehet készíttetni.

A nem kölcsönözhető dokumentumok olvasására két olvasóterem áll a használók rendelkezésére:

A Lesesaal für Informationsquellen /Információs források olvasóterme/ polcain található a tudomány és technika, tájékoztatás stb. szaklapjainak folyó évi füzetek és egyéb primer dokumentumok, továbbá a vállalati irodalom olyan főlőspéldányai, melyet az érdeklődők megvásárolhatnak. Ugyancsak itt állnak a különböző leolvasó berendezések is.

Az állományról időről-időre jegyzékben tájékoztatják az olvasókat. A folyóiratokat átlag három évig őrzik meg. Kivételt képeznek azonban a tájékoztatás körébe tartozó kiadványok, ugyanis ezek tekintetében a ZIID Könyvtár archívum jellegű.

A Lesesaal für Informationsmittel /Tájékoztatói segédeszközök olvasóterme/ állományát az NDK-ból, a KGST országokból, valamint néhány tőkés országból származó tudományos-műszaki szekunder irodalom alkotja. A legnagyobb helyet a VINITI kiadványok foglalják el.

Az osztály keretében működő Arbeitsgruppe Registrierdienste /Nyilvántartás szolgálati csoport/ a már említett 1974. május 7-én hozott miniszteri határozat értelmében, az NDK-ban tevékenykedő tájékoztatói intézmények nyilvántartását végzi. A határozat ugyanis az alábbi fő célok elérését tűzte ki feladatul:

az NDK tudományos-műszaki tájékoztatói létesítményei nyilvántartásának kiépítése;

a munkamegosztáson alapuló közreműködés szavatolása a Nemzetközi Tudományos Műszaki Információs Központ számára.

Mint ismeretes, nincs az NDK-ban egyetlen olyan ipari vállalat, intézmény vagy állami hivatal sem, ahol ne működne aktív tájékoztatói létesítmény. Ezek rangsorolása és feladata az alábbiak szerint alakul:

Zentrale Leitstelle für Information und Dokumentation /ZIID - központi tájékoztatás és irányítás/ egy-egy egész gazdasági, ill. tudományos terület vagy egy-egy központi állami szerv, ill. központi tudományos intézmény tájékoztatói tevékenységéért felelős létesítmény /ezek száma hozzávetőlegesen: 30/;

Leitstelle für Information und Dokumentation /LID - tájékoztatói részleg/ egy-egy gazdasági ág, ill. tudományág - gyárak, üzemek, kisebb intézetek - keretében működik /számuk kb.: 150/;

Informationsstelle /IS - tájékoztatói csoport/ a kis üzemekben, főiskolákban stb. látja el a tájékoztatói teendőket /kb.: 1330/.

Ezeknek a különböző tájékoztatói létesítményeknek a nyilvántartása a kötelező bejelentés alapján történik. A bejelentési kötelezettség alá eső létesítmények egységes nyomtatványt töltenek ki és küldenek be a ZIID Nyilvántartás szolgálati csoportjához. Az űrlap főbb pontjai a következők:

a tájékoztatási létesítmény

általános adatai /a létesítmény teljes megjelölése, a hivatalos rövidítés, a fenntartó intézmény, üzem stb. megnevezése/;

működési területe /az a szakterület, melynek meghatározott információs forrásait meghatározott munkamódszerekkel feltárják/;

dokumentum bázisa /a dokumentumok típusainak megjelölésén kívül jelezni kell a gyakran és ritkán használt fajtákat is /;

szolgáltatásai /minden tájékoztatási tevékenység pl. bibliográfiai, analitikus, szintetikus, szóbeli; az esetleges kiadványok - címjegyzékek, gyorstájékoztatók stb. - felsorolása/;

adattárolási területe /az a szakterület, melynek tájékoztatási eszközeit - referátumok, adatok - valamely meghatározott formában - elektronikus adatfeldolgozás, lyukkártya stb. - valamint a dokumentumait, mikrofilmjeit tárolják/.

A pontosan kiállított összeírólapok, illetve az esetleg szükséges kiegészítő bejelentés beérkezése után értesítik a létesítményt a nyilvántartásba vételről és egyben közlik vele nyilvántartási számát is. Ha az eredeti bejelentéshez viszonyítva - bármely ponttal kapcsolatban - változás következne be a létesítmény életében, azt, erre a nyilvántartási számra való hivatkozással, azonnal jelentenie kell a ZIID-nek.

A tájékoztatási létesítmény esetleges felszámolásáról, természetesen, szintén értesítést kell küldeni a nyilvántartás szolgálathoz, ahol a létesítményt - ennek alapján - törlik a nyilvántartásból, és erről a tényről a bejelentőt hivatalosan kiértesítik.

A nyilvántartás jó segítséget nyújt az NDK tudományos-műszaki információs rendszerének állandó megfigyeléséhez, a hibák és hiányosságok észrevételéhez, valamint a további fejlesztési irány meghatározásához.

Takáchné Tóth Mária

Nagyvállalati információs rendszer

Nemrégiben áttekintő cikk jelent meg a BSC /British Steel Corporation = Brit Acélipari Egyesülés/ vállalatánál végzett kísérletekről, egy házon belüli számítógépes információs rendszerrel kapcsolatban. Ennek a cikknek néhány gondolata esetleg hazai gyakorlatunkhoz is segítséget adhat.

A műszaki információs rendszer létrehozásának gondolata 1968-ban merült fel. A BSC az időben történt államosításával ugyanis együtt